

ЖАМНА СЎЗУ

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ РЎЗНОМАСИ

1991 йил 1 январда таваллуд топган

1991 йил 9 апрель, сешанба, № 68

НАРХИ ОБУНАЧИГА 7 ТИЯМН. СЎТУВДА 10 ТИЯМН.

Советлар ҳокимиятини қўлга олаётганда

ОҒИР ШАРОИТДА МАРДОНА ИШЛАЙЛИК

Пўлат АБДУРАҲМОНОВ, халқ депутатлари Самарқанд вилоят совети раиси, вилоят партия комитетининг биринчи котиби, Ўзбекистон ССР халқ депутати

Исон ўз ҳаётининг энг масъулияти, мураккаб дамларида у тўғрисида таяниш керак, деб ўйлайман. Биринчиси — ишонинг, бу унинг эътиқоди, ўтмиши, ота-боболарининг тарихий таъриби. Иккинчиси — руҳига, бу унинг ҳозирги кўни, иқтидори, салоҳияти, саботи, тадбиркорлиги. Учинчиси — ишонинг, бу унинг эртани кундан умиди, фарзандлари истиқбол, қамол учун жавобгарлиги.

Халқ депутатлари вилоят совети раислигига сайланганидан сўнг ани шу фикрларни диддан ўтказдим. Чунки ушбу қаққорда сайланган халқ депутатлари советлари фаолияти гош оғир даврга, машаққатли синваллар палласига тўғри келди. Буни ҳар биримиз равшан кўриб, ҳис этиб турибмиз.

Оқтарб инқилобдан кейин мамлакатимизда «Советлар ҳокимиятини қўлга олиш» қандайдир «оқ оқидларнинг» деган қамлатона савол пайдо бўлганини тарих саҳифаларидан биламиз. Қайта қўришнинг ҳозирги босқичида ани шу савол янгида мазмун, янада эъ, ўткир моҳият билан қўйлагани туртидан, десам муволажа бўлмасе керак.

Шу бонс тарихимиз саҳифаларига тақрор-тақрор ниҳон қадийман, ани шу кўна ва бутун ҳар қандайдан кўра замонавий саволга ўтишимиздан, бутунимиз ҳамда эртани кунимиздан жавоб излаямиз.

Советлар яқин-яқингача номингача фаолият кўрсатиб келганликларини, халқ ҳаётига бавосида аралашиб, долзарб муаммоларини ҳал қилиш имкониятидан маҳрум бўлиб қолганликларини сир эмас.

Қайта қўриш, янгилашни, ошқоралик, демократия бу муҳим ҳаётимизнинг омиб ташлаш, қолдирилиши сириндир, омининг сиёсий фаолигини исил қўрилаган даражада кучайтириш, миллий ўзлигини янглиш жараянини тўқини удрини юрди.

Демак, мултола янгилаш услуби, муқобил асосда сайланган, турфа фикрли, турфа қарашли депутатлардан иборат янги советлар ҳозирги давр қўйлаган муаммоларини мардонавор ҳал этишга қодирли, халқ ишонини, ўйинган, ҳақ ҳуқуқини чинакам танишган, оқи қорвини донолик билан ажрати олаётган оми унинг оқлашга қобили, дегам муволажа кўнглидан ўтиши мултола табиий ҳол. Ахир СССР халқ депутатлари съезди, СССР Олий Кенгаши сессиялари, РСФСР ва бошқа қатор республикалар халқ депутатлари съездалари, Олий Кенгаши сессиялари таърибларидан кўриб, билити туртибимиз, қорук мажлисларидан, бехуда мунозарачилик авж олган жойда амалий ишлар бир четга сурлади, кенгаш боши берк кўнага кириб қолади, ижро механизми

ми ишламайди ва бунинг оқибатида халқ норо-зилиги жунбушга қолади. Шу тахлит амуҳим — аввал жангин бошлаб олиш, қолгани йўл-йўлакей бўлаверади, дегам ланича қанда ҳақида ҳам, Шарқда машҳур кўн-индаги риавот хусусида ҳам ўйладим: янги фар-занд кўрган киши бир ҳафтадан кейини до-нишманда хузурга келиб, ундан бола тарбияси учун йўл-йўриқ сўраганида, донишманда уни «бир ҳафта кўчиқисиз», деб койган ва бола тарбия-сига у турлимасдан олдинроқ тайёрлашни ва ҳатто бошлаш лозимлигини уқтирган экан.

Бинобарин, биз қайси йўлдан борамиз, мар-каздан бериладиган тайёр назарий кўрсатмалар асосида ҳарқат қиламизми ёки халқимиз за-коави, миллий хусусиятлари, маҳаллий шароит, кўп билан иш кўраимизми?

Аслини олганда, вилоят советининг илк сессия-сидан анча олдин ҳам (шунда мен ҳам вилоят партия комитетининг биринчи котиби эдим ва турган гапик, ҳам бўлажак советнинг раислигига ким сайланши номалум эди. Янги қаққордаги советларнинг шаклланиши СССР ва Ўзбекистон ССР Конституцияларидаги 6—7-моддаларини ўзгар-тириш, «Компартия жамаитининг раҳбар ва йўнал-тирувчи кучи», дегам иборалар ўз кучини йўқот-ган пайтга тўғри келганлигини ҳам яқин биле-сиз) мабодо вилоят совети депутатлигига сайлан-сам ва депутатлар совет раислигини менга ишо-надингга бўлсалар, донишманда халқимиз за-коавига, ижтимоий таърибисига, миллий анъанале-ринимизга таъниб, депутатларнинг барчаси билан маслаҳатлашиб, баҳслашиб, қатъий фикрга келиб, қомил ишонч билан иш бошлашни дилимга ту-кан эдим.

Ахир бутунги шароитда аниқ ҳаётий пози-цияга, мукамил дастурга эга бўлмасдан эни-маг қатта масъулият олиш сиёсий инқирозга маҳрумлик эканлигини ким билмайдик, дейсиз! Биринчи сессиямизда мўл бўлдики, сайлан-ган 275 депутатдан 198 нафари (72 фоизи) олий маълумотли, 243 донишман маҳаллий миллатлар вакиллари экан. Демак, депутатлар ҳақида «ҳам-ма нарсани кўр-кўрона маълумловчи кўпчилик», дея фикр юриштишга мултола асос йўқ.

Донишман комиссиялар таркиби, ўларнинг даст-лабий мажлисларида билдирилган муволажалару қўйилган муаммолар, раисгадиган илк мунозаре-лар буни яқоқ тасдиқлади. Демак, жонли, ам-лий, таъсирчан иш учун шароит, асос бор. Га-л шунини уоштирашда, тўғри йўналтиришда, ижро маҳанзининг аниқ ишлата билишда.

Шароит, вақт тақозоси билан ишчи энг му-раккаб, нозик масала — миллатлараро муносе-батларни барқорорлаштиришдан бошлади. Чун-ки, биринчидан, советимизнинг иш болашни ма-лаҳатимизда миллий муносабатлар ниҳоятда

таранглашган пайтга тўғри келди. Иккинчидан, юздан энд миллат ва элатлар вакиллари яшаб, моҳнат қилаётган вилоятимиз учун аҳқиллик, осийшталаники таъминлаш ҳал қилуви аҳамия-тга эга эди.

Ҳамжиҳатлиқдаги сай-ҳаракатнинг самараси ўлароқ Душанбе, Уш воқеалари юз берган кун-ларда Самарқанд шаҳрида, бутун вилоятда со-киликни, ҳамжиҳатлиқ муҳитини сақлаб қолишга эришдик. Шаҳару қишлоқларда, қорхоналарда, ўқу юрталарида, маҳаллалар ва турар жойларда узлуқсиз иш олиб борилди. Бу қанча уйқусиз туналар, қаттиқ моҳнат машаққат эвазига келган-лигини раёсатимиз аъзолари, қолверса барча депутатларимиз яқин билдиллар. Ҳар қалай шўрки, машаққатимиз зов кетмади.

Ўйда тиқлик ҳўки сўрган кишининг моҳнати самарали, кайфияти яқши, рўзғори бут, тирик-чилиги бебароқа бўлиши аниқ ҳақиқат. Буни ви-лоятимиз халқ ҳўжалигида 1990 йил якунлари равшан кўрсатди. Қишлоқ ҳўжалиги тармоқлари-нинг 16 тасидан 13 тасида ражалар муваффақия-тли бажарилиди. Кейинги етти йил мобайнида биринчи марта пахта тайёрлаш режаси адо этил-ди. Давлатга 410 минг тонна пахта сотдик. Бунга шовқин-суронсиз, ваҳимасиз эришилди. Тезлик-ка кучидан умулти фойдаланиш, маҳанзааторларни моддий ва маънавий раёбатлантириш ўз самараси-ни берди. 150 тоннадан ошириб пахта терган сувориларга жами 350 та янглик автомашина ажратдик. Бундай услуб келгусида «заморини немиз» даргалари сўғини янада кенгайтириди, ўларнинг гайрат-шижватини янада оширади, ал-батта. Шунингдек, 67 минг тонна дом, 341 минг тонна сазавот, 200 минг тонна узум тайёр-ландим.

Тўғри, ўтган йилги тўқинлики айримлар об-ҳаво ҳосияти келганлиги, табиат таътилик қил-ганлиги билан изоҳлайдилар. Аммо қўлин кўн-га қўйиб айтиш керакики, сазавотнинг калити заҳимда, ҳаракатдадир. Деҳқонлик сарвимолаш-диган бўлсан, тудо берган қосилик талаб эади. Биргина мисол: Булуғузда узумдан дилли кў-рилмаган ҳосил еттиқилди. Район раҳбар-лари йнги-термин ушоқоқлик билан таъшиқ этиш, сафарбарлик вазиетини яратиш ўрнига «оширмаиз», тоширмаиз, бизга ҳашарчи беринг, «рдамчи беринг», деб идораме-ндора чопиб, вақтин ўтказиб юбордилар. Қимматли фурсет бой берилган, кейин қўрилган шовилини қорал-ҳам, жалб этилган кўллаб ҳашарчилар иш-тироки ҳам кўнгидаги самарани бермади. Йил-лик кўрсаткичлар қонқирсиз бўлди. Оқибатда район раҳбариятига жиддий ўзгартириш кир-тишга тўғри келди.

[Давоми 2-бетда.]

Янгийўл районидан «Ленинизм» жамоа ҳўжали-гининг илғор сизир соғувчиси Маҳбуба Охунова 29 йилдан буён ўзининг фидокорона маҳ-нати билан кўпчиликка ўрнак бўлиб келаётир. У жорий йилда қарамондаги 21 бош соғини си-ғирнинг ҳар биридан 3 минг 400 литр сут соғиб олиш ҳаракатида.

В. ТУРАЕВ олган сурат.

БАРАКА УРУҒИ

ҚАДАЛМОҚДА

Фаргона вилоятининг Кува району деҳқонлар республикада биринчилар қатори чигит жинга киришдилар. Райондаги Энгельс, Калинин, Киров номи хамда «Ленинизм» қол-хозларида бу иш аниқса қиз-ғини бормоқда.

— Ҳўжалигимизда 1287 гек-тар майдонда пахта етишти-рилади, дейди Калинин номи-ли қолхоз бош агрономи У. Курбанов. — Шундан 600 гек-тардан ортиқроқ ерга чигитни пуштага жамназ. Бу йилроқ ул кўл келмоқда. Утган йил-ли ҳар гектар ани шундай майдонда ўртача 32 центнер-дан ҳосил ундирган эдик. Бу йилги кўлжаминиз — 35 цент-нер.

Янги ҳосилга заминини экни майдонини тайёрлаш ва си-фатли уруғлик ташлашдан бошлади. Бизнинг армияга «С 65—24» ва «Тошкент—6» навлари мос келаяпти. Ҳозир ани шу навлардаги чигит экил-моқда.

— Республика Вазирлар маҳ-камасининг экин-тиқини бар-вақт тугаллаш ишлаб чиқарши илғорларини раёбатлантириш тўғрисидаги фармойиш пах-тақорларнинг руҳлантириб юборди, — дейди шу ҳўжа-лик бошқарувининг раиси А. Шайдуллоев. — Маҳанзаатор-ларимиз чигит экини 25 апр-релгача тугаллаш ва гўза ни-қолларини бир текис ундириб олишга қарор қилиди. Экин-шини дастлабки кунданроқ му-собақа авж олдириб юборди-ди. Тожики Солнев, Нейжон Абдуллоев каби пещадам ме-ханзааторлар ҳозир кунинг 12—15 гектар майдонга бара-ка уруғи қадашмоқда.

Учрашуви ҳарбий кенгаш аъзоси, округ ҳарбий-сиё-сий бошқармасининг бошли-ғи, генерал-лейтенант А. И. Захаров олиб борди.

(УзТАГ).

СОВЕТ СОЦИАЛИСТИК РЕСПУБЛИКАЛАРИ ИТТИФОҚИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ФАРМОНИ
АҲОЛИДАН ТИЖОРТ СОЛИГИ УНДИРИШГА ДОНР ИМТИЁЗЛАРИ КЕНГАЙТИРИШ Тўғрисида
Озиқ-овқат маҳсулотлари ва саноят молларига янги нархлар жорий этилганлиги ҳамда харидорлар тижорат солиғи тарзида тўлайдиган пул миқдори ошганлиги муносабати билан қарор қиламан:
1. Иттифоқдош ва мухтор республикаларнинг ҳукумат-ларига тижорат солиғи ундиришдан холи қилинадиган халқ истеъмол моллари, бажариладиган ишлар ва пулли хизматларнинг турлари рўйхатини кенгайтириш тавсия этилсин.
2. Тижорат солиғидан олиннадиган пулнинг ҳозир амал қилаётган 70 фоизини республикалар бюджетларига ва 30 фоизини ИТТФОҚ бюджетига ўтказиш тартиби сақлаб қолдириши.
3. СССР Вазирлар маҳкамаси билан республикалар-нинг ҳукуматлари тижорат солиғи тарзида аҳолидан ундирилмаган пул ҳажминини анча камайтиришни кўзда тутиб, ушбу фармонни бажариш юзасидан амалий чора-ларни кўрсиналар.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг Президенти М. ГОРБАЧЕВ. 1991 йил 5 апрель.

СССР Давлат банкида

СССР Президентининг «Ча-кани нархлари бир йўла оши-рилиши муносабати билан жамағарларнинг қадриятини оширишда зарурлик туғрида» қарори билан 1991 йил 22 мартда қарор қилинган фармонда аҳолининг СССР Давлат банки ва СССР Жамағарма банкиди пулларини қайта баҳолаш кўзда тутилган. Мавжуд омонатларнинг ҳам-ма турлари 1991 йил 1 мартдаги қолдигига асосла-ниб СССР Давлат банки, СССР Молия вазирига ва СССР Жамағарма банкнинг 1991 йил 28 мартда эълон қилинган хабарига белги-ланган тартибда қайта ба-ҳоланад.

Маълум бўлишича, Литва ҳукумати 1991 йил 28 март-да нарх-навоининг бир йўла оширилиши муносабати билан жамағарларга компен-сация масаласига доир қорар қабул қилган, унда Литва аҳолисига компенсациянинг бошқа меъери ва тартиби кўзда тутилган. Мазкур ма-салалар СССР Давлат банки ва СССР Жамағарма банк

ФИКРЛАШИВ ОЛИНДИ

8 апрель кунин Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамаси ва Ўз-бекистон Компартияси Мар-казий Комитети журналистлар билан учрашув ўтказ-ди. Унда республика рўзно-малари ва ойнамаларининг раҳбар ходимлари, марказий рўзноамаларининг мухбир-лари, телекўрсатув ва радио-эшиткириш таҳририятини-нинг вакиллари иштирок эт-дилар.

Учрашувда бозор иқтисо-дийтига ўтиш ҳамда янги нарх-наволар белгилашни муносабати билан аҳолини ижтимоий жиҳатдан ҳимоя қилишга ва товарлар билан таъминлашга доир долзарб масалалар хусусида атроф-лича фикрлашиб олинди.

Республиканинг нарх-наво ишлари билан боғлиқ идо-раларининг раҳбарлари жур-налистларнинг саволларига жавоб бердилар.

Шу муносабат билди «Банклар ва банк фаолияти тўғрисида»ги СССР қонунини (38-модда)га мувофиқ аҳо-лининг СССР Жамағарма банкларига қўйган омонат-лари сақлашни ва ўз вақти-да қайтариб берилиши учун қаволатчи бўлган СССР Давлат банки омонатларни қайта баҳолаш юзасидан СССР Президентининг 1991 йил 22 мартдаги фармонида белгилашдан фарқли ра-вишда қабул қилинган бар-ча қарорлар учун СССР Давлат банки мавобар бўл-майди, деб айтишни зарур деб ҳисоблайди.

Водиларнинг яёв кезганда...

БОЗОР ИЛМИНИ УРГАНИШАДИ

САМАРҚАНД. Мирзо Улуғбек номи ишбилармон раҳбарлар мектеби ўз фао-лият узинини бутунги кунини энг ўткир талаблари томон бурди.

РЕСПУБЛИКА сиёсий муно-сабатлар ва бошқарув инсти-тутин билан ҳамкорликда халқ ўшувинининг барча соҳалари раҳбар ҳамда мутахассисларини бозор иқтисоди илминдан авоқиф этишга ўтиди. Мектеб директори Қарамон Мирзазо-новнинг айтишича, ишлаб чи-қаришдан ажралган ҳолда бир ойлик ва яқралмаган ҳолда 5 ойлик махсус ўқу таъшиқ этилган. Қабул қилинажак тинг-ловчилар бозор иқтисоди жа-равейларини, таъқи иқтисодий фаолият тадбиркорлигини, бошқарув ва ҳозирги замон ишбилармонлиги шомойилини ўрганадилар.

Айни пайтда ўқув машғулот-ларини бошлашга ҳозирлик бў-рилмоқда. Бинобарин, тинг-ловчилар қабул қилинмоқда. Таърибли мутахассислар ва профессор-ўқитувчилар шарт-

нома асосида машғулотлар олиб боришга жалб этилмоқда.

«МЕНАТЕП» банклараре акционерлар жамаити Са-марқанддаги «Сўғди атла-миш» кичини қорхона орқали ўз акцияларини сота бош-лад.

БУНДАН мақсад кичик қорхона ҳомилятида минта-қада энг зарур ва бозор-ғир халқ истеъмол моллари тайёрлашни кейн йўлга қў-йишлар. Чунончи, шу ҳамкор-лик асосида янги-лиги қорхона-лар барпо этиш кўзда ту-тилмоқда.

Ҳозирча қимматбаҳо қоғоз-лар сотиш ва харид қилиш билан шуғулланилапти. Вақти келиб турли чехлар ишга ту-ширилади. Ақциядор кишилар таъшиқловчи йилга қаманда 8—10 фоз миқдорда даро-мад берилишига кўфолатдор-дилар. Ақция бозори очил-ганда сўнг сотилган бу қим-матбаҳо қозғаларининг ўзини бошламади. Шу тарихда ишиб-и рамолиларнинг даромад қил-дишлари учун кенг йўл очи-лади.

Хелмуҳаммад НУР.

САПЕҲЛАРГА ПУЛЛИ ХИЗМАТ

ЖИЗЗАХ шаҳридаги сай-ҳатчилар комплекси тўбдан таъмирланиб, қайта очилди. ОЧИЛИШ маросимида шаҳар қорхоналарининг ишчи-хизмат-чилар, мектеб ўқувчилари, атроф районлардан таширф бўлган маҳамолар иштирок этишди.

ШИФОКОРЛАР РЎЗНОМАСИ

ФАРҒОНАЛИК 5 минг иф-фардан энд врач ва 21 минг кишидан ортиқ ўрта медицина ходими ўз рў-зноамаларига эга бўлди. ВИЛОЯТ солиқини сақлаш бў-лими ва тиббиёт ходимлари кесаба уюшмаси вилоят коми-тетети ҳамкорликда нашр эт-аётган «Фаргона» шифокорни рўзноамасининг илк сонин ўқу-вичлар қўлга теғди. Унинг бир санифаси рус тилида босиле-ляпти.

Ҳозирча 16 минг нуспада чоп этилаётган янги газета тиббиёт соҳасидан илғор таърибларни оммалаштиришни, халқлар

ўртасида дўстлик, ҳамжиҳат-лик, меҳр-шафқатни мустах-камлашга хизмат қилишни ўз олдига мақсад қилиб қўйган.

«Фаргона» шифокорни рес-публикамиз вилоятлари ичиде шу йўналишдаги биринчи рўзно-мадир.

С. НАБИ.

ИТАЛИЯ — ҚАМАШИ ҲАМКОРЛИГИ

ҚАМАШИ. «Чимкўрғон» давлат ҳўжалиги билан Италиянинг «Фотосоода» фирмаси ўртасида ўзаро ҳамкорлик юзасидан битим тузилди.

КЕЛИШУВГА биноан бу ер-да фирма қўмағида помидор ва бошқа сазавотларнинг қай-та ишлайдиган ички завод бунда этилади. Фирма қор-хонани шу йил июнь ойигача қўриб битказишни жамнасига олди.

«Фотосоода» фирмасининг вакили Марко Гибертинининг айтишича, заводни қишин-қани ишлаштиш мумкин. Езда ва ку-да дала маҳсулотлари қайта ишланса, қиш пайтда қарам-дан, гўшадан консервалар тайёрлаш имкони бор экан.

Г. ПУЛАТ.

КУН ТАРТИБИДА—ИЖТИМОЙ МАСАЛАЛАР

8 апрель кунин Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамасида Ва-зирлар маҳкамаси раисининг «Ўзбекистон ривоси» И. Ҳ. Нурбаёков раислигида рес-публика Президентининг «Ўзбекистон ССР кишлоқла-ри аҳолисини ичимлик суви ва табиий газ билан таъминла-шни яқшилаш тўғрисида»ги фармони бажарилишини таъ-шиқ этиш топширилган ко-миссиянинг мажлиси бўлиб ўтди. Ушбу фармонда белги-ланган вазифалар қандай амалга оширилаётганини кў-

риб чиқилди. Вилоят иж-роия комитетларининг, ва-зирликларнинг ва идоралар-нинг раҳбарлари ҳисобот бердилар.

Президент фармони чи-қарилгандан ва республика ҳўкумати шу масала юза-сидан қарор қабул қилгани-дан кейин ўтган вақт ичи-да қишлоқда газлаштириш, газ тармоқларини фойдала-нишга топшириш суръат-лари анча ошганлиги таъ-минланди. 1990 йилда ундан аввалги йилдагига нисбатан

1,9 баравар кўпроқ газ тар-моғи ишга туширилди, бу йил бу кўрсаткичи яна 1,7 баравар қўпайтириш мўл-жалланган.

Муҳоама чоғида фармон-ий амалга ошириш борисида йўл қўйлаётган қамчилик-лар ҳам таҳлил қилинди. Қу-рувчилар олдига конкрет ва-зифалар қўйилди, белгила-ган топшириқларнинг сўз-сиз бажарилишини таъмин-ловчи тадбирлар белгила-нди.

Ёшлар билан ижодий учрашув

Тошкентдаги Округ офи-церлар уйида «Патриот» ве-теран ижодий гуруппасининг Қизил Байроқ орденли Тур-кистон Ҳарбий округи ҳарбий-сиёсий бошқармаси раҳба-рияти ва шаҳар гарнизони қисмлари ёшлари фаоллари билан учрашуви бўлиб ўтди. Учрашувда «Патриот»

гуруппасининг аъзолари ўз-ларининг ижодий режале-ри, ёшлар тарбияси муаммо-лари ҳақида, армия билан халқ бирлигини янада му-стаҳкамлаш бўйича олиб бо-рилаётган муҳим ишлар тўғ-рисида йилгиланларга ҳикоя қилиб бердилар.

СССР халқ артисти Та-мараконининг чинқини уч-рашувага ўзгача фвай ва илқилик киритди. Танилди санъаткор Улуг Ватаи уруш даври ва халқ қўшқинлари-дан ижро этно, барчанн хушнуд этди.

Учрашувада ижодий груп-па билан ҳарбий округ ва гарнизон жангчи ёшлари жамоалари ўртасидаги ўзаро алоқаларни, шунингдек ёш-ларни баҳорини ҳарбий хи-залта қачириб борасида биргаликда олиб борилади-ган тадбирларни амалга оши-ришни фаолаштириш тўғри-сида келишиб олинди.

МУРОДИГА ЕТДИ

ИЖТИМОИЯ
ҲИМОЯ
МАЪМОЛАРИ

20 март оқшомда «Тошкент—Анджон» поездда шаҳрчилик бир онахон — Кундузоҳ ва Тешобова билан танишиб қолдим. Узок гаплашганимиздан сўнг ул киши кўнгли ёрқин...

Тўрт қизим бор, учтасини тегиридан кўнглим тўқ. Аммо Мавлудехоним эри, болалари билан қийинчиликда қолган...

Онахоннинг овози титрай бошлади, тинчланишларини кутдим, ниҳоят, ички дардини енгиб давом этдилар:

Эри Толибжон анчадан буюن ногирон. Касалхонада ётган, лекин шифо топмади, ниша бутунлай яроқсиз бўлиб қолди, бироқ уни пенсияга чиқаришмади...

24 март кунини Абдуқоҳвор Жалиловнинг телефонда эитган гапларини сўзга-сўз эитдим:

Кеча вилоят ижтимоий таъминот бўлими ходими Эргаш Ҳожиमतов, вилоят маҳсулоти тиббиёт-меҳнат эксперти комиссияси раиси Мунаваржон Юсупова, Шахризон шаҳар ижтимоий таъминот бўлими бошлиғи Фуломон Олимов...

Эри Тешобова Эргашвой Улуғ Ватан урушининг II гуруҳ ногирони, икки мазорилик нарқамидан иккиса боғича улarga ёрдам қиламан...

ришга уриндим. Яшаш жоиларини аниқ ёзиб олиб, «Халқ сўзи» имкон қадар ердам бермаганини айтдим. Поезд шибоб бораркан, унда-бунда лиллаб ўтган чироклар нурнда мунис мушфқ онахоннинг кўзгадан ёш излари кўнглимда муҳрланиб қолди...

Эртасига, кулугу Наврўз тантаналари Анджонда бошланиб кетган паллада тангри ниъатини ярлақеди: шаҳардаги қариялар ўйнаб ўтказилаётган байрам тайёрида вилоят ижтимоий таъминот бўлимининг мудири Абдуқоҳвор Жалилов ҳам шитирок эътибат экилар. У кишини шаҳрчилик онахон қизларининг олдига ҳақда эшитганларимдан воқиф этдим...

24 март кунини Абдуқоҳвор Жалиловнинг телефонда эитган гапларини сўзга-сўз эитдим:

Кеча вилоят ижтимоий таъминот бўлими ходими Эргаш Ҳожиमतов, вилоят маҳсулоти тиббиёт-меҳнат эксперти комиссияси раиси Мунаваржон Юсупова, Шахризон шаҳар ижтимоий таъминот бўлими бошлиғи Фуломон Олимов...

Эри Тешобова Эргашвой Улуғ Ватан урушининг II гуруҳ ногирони, икки мазорилик нарқамидан иккиса боғича улarga ёрдам қиламан...

О. Тўмарис, менинг буюк момоқолигим,
Сеникидан ёвузроқдир менинг ёларим,
Улар ошкор қилич тутиб чиқмагайлар майдонга,
Ҳалол жангда голлиб чиқиб боламмагайлар шоғига...

Ҳа, арсонавий Тўмарис ва Широқлар ватани дахшатли ва чангалда қолди. Бу ғаним туфайли ҳалқим бошига тушган қиёматлар бугун буюк фожияга айланди...

Эз эг аввал бизнинг онглагимиз ва қалбларимизни зеб этди. Лоқайда, қарат иккироқлар (мажкуртлар)га айландинг, ўзглигимиздан тондик. Табиатнинг энг муқаддас қонунини — авлодлар ҳақида ғамхўрлик қилиш туйғусига хиёнат қилдик...

Эз иштиримиз билан бўлмаган, ўз қўлларимиз билан «дарёлари жингвудики», «чулларни гулистонга айланттирдик», «табиатни бўйсундирдик», «пахта миллий ифтихорини» деб алоҳидан алоҳидан қилдик...

Юрагимга, кўзларимга тошиб қелаётган дардини зўрга айтдим:

Сизларга раҳмат! Ҳаммамиз умутли бўлиб кўнглимизни ёниш кулларда, қизларимизнинг бир кун ҳам пайсалга солмаб, обод этганимиз учун беҳад ташаккур! Мен ҳаётим давомида ҳар бир байрамда бу қадар хурсанд бўлмаганим. Савоб шиларингиз кўпайсин, улар ҳақда бизга хабар қилиб туринглр...

ТўМАРИСЛАР НАСЛИ ЎЛИМГА МАҲКУММИ?

ёки Қорақалпоғистонда ичимлик сув тақчиллиги ақибатлари хусусида

Амударё бу минтақани ичимлик суви билан таъминлайдиган бирдан-бир манбадир. Ер юзидеги энг буюк, энг чуқуқ сувли дарё бугун ажал элтувчи ҳалокатлар манбага айланди...

МАЪЛУМОТ. 1960—1989 йиллар мобайнида Оролга Амударё ва Сирдарё сувларининг қуйилиши кескин қаммайдн. 1976—86 йилларда эса бутунлай тўхтаб қолганини туфайли денгиз майдонининг ҳақим 60 фомзга қаммайдн. Денгиз сатҳи 14 метрга пайсаидн, шўрлик даражаси ҳар литр сува 23 граммга ошди. Оролининг қурган тубидаан шомол йилга 100 миллион тонна тўз чангаларини учиради...

МАЪЛУМОТ. Кейинги 10 йил: 1977 йилдан 1987 йилгача бўлган даврда вирусли гепатит билан касалланган ҳар 100 минг кишига 635 дан 1,495 нафарга етди, яъни Иттифоқнинг ўртача кўрсаткишидан 4,9 баравар кўп. Шу даврда бу дарад билан 85 минг киши касалланди...

МАЪЛУМОТ. Кейинги 10 йил: 1977 йилдан 1987 йилгача бўлган даврда вирусли гепатит билан касалланган ҳар 100 минг кишига 635 дан 1,495 нафарга етди, яъни Иттифоқнинг ўртача кўрсаткишидан 4,9 баравар кўп. Шу даврда бу дарад билан 85 минг киши касалланди...

биология фанлари номзоиди Л. Константинованин «Амударё суви нега заҳарга айланди?» деб номланган мақоласи боисини. Муаллиф бу сувнинг турли тузалар ва заҳарли моддалар билан ифосланган деб ражисини лаборатория таҳлили асосида очиб берди...

«Оқар сувнинг бошдагилар суви ичади, оёндагилар суви (заҳар) ичади» деган халқ мақоли бизнинг бугунги авҳалимизга жуз да мос келади. Қондада эркинлик эътифоди яшачи оналарнинг унгаларига қиз беришимиз экан. Орол бўйи халқлари қисматиға тўкинган шўрлар бунча кўп бўлмаса, Ҳаво заҳарланиса, суз заҳарланса, эр заҳарланиса, озиқ-овиқ, гушт-сут... Ҳатто она сути ҳам оғу бўлса! Дарининг юқори оқимда яшовчи биродарларимиз пестицидлар, гербицидлар — турли заҳарли киёмивий моддалар билан туёнган коллекторлар сувларини оқизишларни бошқа экологик оватлар билан қўйишиб, Қорақалпоғистон аҳолиси орасида шў қозоничив ва юқуқли касалликларнинг қўнайиб кетишига сабаб бўлмоқда.

МАЪЛУМОТ. Кейинги 10 йил: 1977 йилдан 1987 йилгача бўлган даврда вирусли гепатит билан касалланган ҳар 100 минг кишига 635 дан 1,495 нафарга етди, яъни Иттифоқнинг ўртача кўрсаткишидан 4,9 баравар кўп. Шу даврда бу дарад билан 85 минг киши касалланди...

МАЪЛУМОТ. Кейинги 10 йил: 1977 йилдан 1987 йилгача бўлган даврда вирусли гепатит билан касалланган ҳар 100 минг кишига 635 дан 1,495 нафарга етди, яъни Иттифоқнинг ўртача кўрсаткишидан 4,9 баравар кўп. Шу даврда бу дарад билан 85 минг киши касалланди...

МАЪЛУМОТ. Кейинги 10 йил: 1977 йилдан 1987 йилгача бўлган даврда вирусли гепатит билан касалланган ҳар 100 минг кишига 635 дан 1,495 нафарга етди, яъни Иттифоқнинг ўртача кўрсаткишидан 4,9 баравар кўп. Шу даврда бу дарад билан 85 минг киши касалланди...

УНИНГ ҒОЯСИ— ЭЗГУЛИК

БИЗ ингликларга аввало сийбасат мезонидан келиб чиқиб ёндашишга ва ҳуда-беҳуда инкор эттишга ўрганиб қолганимиз. Ваҳолакин, тараққиётнинг ўзаги қарама-қаршиликлар, баҳс-мунозаралар қамрида...

Ўтган йилнинг сентябрида «Турон» ижодий уюшмаси ташқил этилган эди. Бу гунага келиб адабиёт ва санъатнинг истеъодли вақиллари — машҳур режиссёр Баҳодир Йўлдошев, шоир Мирра Кенжабеков, ёзувчилардан Хайридин Султонов, Эркин Аъзамов, кинорежиссёр Саидботир Аҳмаджўаев ва бошқалар «Турон»да бирлашиб фаолият кўрсатишмоқда.

Ўшманнинг мақсади — тарихий асарларни нашруға тайёрлаб чоп эттиш, бадиий ва публицистик фильмлар yaratиш, чет эллардаги батандошлариниз асарларини халқимизга етказишдан иборат. Булар ҳозирча режа, албатта.

Яқинда «Интуриет» маданий аҳборот маркази саройида «Турон» ижодий уюшмасининг дастлабки кинофильми намойиш этилиб, укишча ходимлари билан жамоатчиликнинг учрашуви бўлди. «Ор» деб номланган бу публицистик фильмнинг сценарий муаллифи ва режиссёри — Саидботир Аҳмаджўаев. Юзани қараганда асар гўё соғиналардан ташқил топган дедик туоларди. Аслида эса бошқаларга ўхшамайдиган бу фильм негизида сеvimли ширимиз Эркин Воҳидов қаланига мансуб «Ўзбек» шеърининг мисралари акс этиб туради.

Ижодий уюшма ходимлари билан жамоатчилик учрашувида боратиб ҳаёлимиздан: «Наҳотки бу уюшма ҳам бахсаланишлар, мунозаралар гирдобда қолиб кетса, «эҳтиросларга берилиш» тамгаси ила четга суртилиб қўйилса!» деган фикр кенгади. Йўқ, «Турон»нинг ғояси, мақсади эзгу экан. Бунн Мирза Кенжабековнинг сўзларидан, «Ор» кинофильмининг намойишидан аниқлаб элдик. Фильм томошабинлар ўзини аниқлашга, одамларни тушунишга ундайди, ўтмиш хатоларни тақдирлашмасликка ўргатади.

Шу кунларда Шеркун Қодирий Абдулла Қодирийнинг «Қалвак маҳдум», «Тошбулат танани» асарлари асосида сценарий ёзаётди. Шунингдек, «Навоий ва Ҳусайний», босмачилар ҳаётидан «Қора камар», Ҳамзанин «Паранжи сирлари» асари асосида «Замона зўрлари», «Ҳисе ва ҳаёт» фильмлари устида ҳам иш бошлаб юборилган.

Умид қиламики, «Ор» кинофильми телевиденге экраниларида ҳам намойиш этилади.

Тоҳир ДОЛИ ўғли.

МАДРАСА ҚАЙТАРИБ БЕРИЛДИ

Тошкентнинг Эски шаҳар қисмидаги XVI еср меъморчилигининг ноёб обидаси — Кўкaldosh медресаси Урта Осиё ва Козогистон мусулмонлари диний бошқармаси иштироғида қайтариб берилди. Ўзбекистон ССР Президентини ҳузурдаги Вазирлар маҳкамаси ана шундай қарор қабул қилди.

Кўкча Чорсу майдонининг марказидаги тепаликда жойлашган бу ёдгорлик Тошкентга келган меҳмонлар эътиборини дарҳол ўзига тортади. Унга гач ва сирланган гулдор сопол билан базатилган ажойиб тўрсимон куббалар, гўмбазлар, равоқлар кўрк бериб турибди.

Қайта қуриш туфайли девалнинг динига нисбатан вужудга келган янги муносабатига мувофиқ сўнги йилларда Ўзбекистонда дин билан боғлиқ ўнлаб бинолар диндорларга қайтариб берилди. Бу биноларнинг кўпчилиги одир ёдгорликлар ҳисобланади. Улар орасида Бухородаги жаҳонга донги кетган Минораи Капон ва Имом ал Бухорий мақбараси, Кўкчондаги «Жомийя» мечити ва бошқалар бор.

[ЎТАГ мухбири].

Зилот суғли булоқлари майсазорлар ҳақида фақат шонур носирлар эмас, аҳли олаж завқ билан ёзиш, баяндавориз гапига олишнинг мумкин. Лекин булоқ ва чашмалар суғлига еттишимиз, чанқок босмок бугунги кунда ҳаммага ҳам насиб этавермайди. Айниқса Хоразм вилоятидаги оғир экологик таъғилқ, оддий ичимлик суви муаммоси ниҳоятда ачирнарлидир.

Мана бу суратларга боқиб, кўзенин булоқнинг шифобахш сувига тўлдирётган бола ҳақида ўйламок бемиз. Эски Кўшкўр районидagi бодалар врачн Малуд Сафаровнинг (2-сурат) кўнчавалиги билан кўшкўрлик бодалар зилот суғларга еттишиб қолганини тасаввур қилмоқ оғир. Ва, ниҳоят, бодалар врачн Жума Назар Машариповнинг (3-сурат) ёнидаги қизча ҳам оддий ичимлик суви еттишиб фожиядан дард чекмоқдаки, каби хаста болаларга фақат ҳансилар эмас, ҳокимлар, мутасаддилар кўпроқ эътибор бермоқлари лозим.

К. ОТАЕВ олган суратлар.

Зилот суғли булоқлари майсазорлар ҳақида фақат шонур носирлар эмас, аҳли олаж завқ билан ёзиш, баяндавориз гапига олишнинг мумкин. Лекин булоқ ва чашмалар суғлига еттишимиз, чанқок босмок бугунги кунда ҳаммага ҳам насиб этавермайди. Айниқса Хоразм вилоятидаги оғир экологик таъғилқ, оддий ичимлик суви муаммоси ниҳоятда ачирнарлидир.

Мана бу суратларга боқиб, кўзенин булоқнинг шифобахш сувига тўлдирётган бола ҳақида ўйламок бемиз. Эски Кўшкўр районидagi бодалар врачн Малуд Сафаровнинг (2-сурат) кўнчавалиги билан кўшкўрлик бодалар зилот суғларга еттишиб қолганини тасаввур қилмоқ оғир. Ва, ниҳоят, бодалар врачн Жума Назар Машариповнинг (3-сурат) ёнидаги қизча ҳам оддий ичимлик суви еттишиб фожиядан дард чекмоқдаки, каби хаста болаларга фақат ҳансилар эмас, ҳокимлар, мутасаддилар кўпроқ эътибор бермоқлари лозим.

К. ОТАЕВ олган суратлар.

Минтақада юрак-қон томир касаликларни, оват дәм киши органлари, буйрак ва ўт касаликларининг кескин кўчилиши кўзга ташланади. Ҳокимлар авлодларнинг дароли барчаси камқонлик (демия) билан касалланганлиги аниқланди.

Диспансёр кўригидан ўтказиш натижалари аҳолининг 54—72 фомз касал эканлигини исботлади. Қуркидан ўтган болаларнинг 50—60 фомздан турли касаликлар топиған. Пахта еттиштирилдиган районларда болалар ва оналар улим бошқа жойларда шундай кўрсаткичдан уч баравар юқори.

Минтақада юрак-қон томир касаликларни, оват дәм киши органлари, буйрак ва ўт касаликларининг кескин кўчилиши кўзга ташланади. Ҳокимлар авлодларнинг дароли барчаси камқонлик (демия) билан касалланганлиги аниқланди.

Диспансёр кўригидан ўтказиш натижалари аҳолининг 54—72 фомз касал эканлигини исботлади. Қуркидан ўтган болаларнинг 50—60 фомздан турли касаликлар топиған. Пахта еттиштирилдиган районларда болалар ва оналар улим бошқа жойларда шундай кўрсаткичдан уч баравар юқори.

Тўмарис, менинг буюк момоқолигим, Сеникидан ёвузроқдир менинг ёларим, Улар ошкор қилич тутиб чиқмагайлар майдонга, Ҳалол жангда голлиб чиқиб боламмагайлар шоғига...

МАЪЛУМОТ. 1960—1989 йиллар мобайнида Оролга Амударё ва Сирдарё сувларининг қуйилиши кескин қаммайдн. 1976—86 йилларда эса бутунлай тўхтаб қолганини туфайли денгиз майдонининг ҳақим 60 фомзга қаммайдн. Денгиз сатҳи 14 метрга пайсаидн, шўрлик даражаси ҳар литр сува 23 граммга ошди. Оролининг қурган тубидаан шомол йилга 100 миллион тонна тўз чангаларини учиради...

ТИББИЁТНИ ДАВОЛАШНИНГ ИККИ ЙЎНАЛИШИ

Яна қўшимча қилмоқчиманки, ташқин қўрсаткичи алоқларнинг ўзига хос қийинчиликлари ҳам бор. Масалан, «Интермед» фирмаси ҳамкорлигида «Фольксваген» (Германия) корхонасида тайёрланган 100 та тез ёр-

дам машинаси сотиб олган эдик. Бу машиналар юксак дид билан шиланган, унда беоморга бир неча хил тиббий ёрдам кўрсатиш ва оне-

олиб ўтиш учун жуذا катта микдорда бож пули суралди. Бу ҳол бизни денгиз орқали, яъни кемада Болтиқбўйига, Ригага олиб келишга маж-

бури қилди. Энди Росендан ўтиш ҳам қийматга тушмоқда. Бу республика Соғлиқни сақлаш вазирлиги маншчаларини бир қисмини олиб қолмоқчи. Хулоса, бошлаган хайран ишнинг анча

Хондмир ТОҶИР ўғли.

1991 йилда Навоийи тушумқоч учун

ЁДЛАБ ОЛИНГ

ЭЙ БОДИ САБО, АЙЛАСАНГ УЛ САРИ ГУЗОР,
ЖОН БИРЛА КҮНГУЛНИ ТОПШУРАЙ ОЛҒАЧ БОР.
КҮНГЛУМНИ ИТИГА ТУЪМА ҚИЛҒИЛ ЗИНҲОР,
ЖОНИМНИ ДАҒИ ОЕҒИГА АЙЛА НИСОР.

АСФАР — сарик, сап-сарик, АСФАРАФШОН — сарик таратувчи, сарик сочувчи. АСФАРКАШ — сарик таратувчи.

АСФОР — китоблар, буюк китоблар; савфлар.

АСҒАБ — кийин, қийинроқ; қаттироқ.

АСҚОЛ — оғир юклар, нарсалар.

АСҒАР — энг кичик, кичик.

АСҲАЛ — осмонроқ; осон қилмоқ.

АСҲОБ — суҳбатдошлар, улафлар, оғайнилар, дўстлар; махлис, зиёфат ахли.

АТА — 1. ном бормоқ, от қўймоқ, исламоқ; 2. бағишломоқ, атамоқ.

АТАКА—АТКА — тарбиячи, мураббий, отахон.

АТАЛ — бирон азияфага тайин этилмоқ, белгиламоқ.

АТАШ — 1. ташналиқ, чанқоқ; 2. бирон нарсага орзумандлик, ҳавас изтироби, ҳумор.

АТБОЪ — тобалар, фуқаролар, қарашли кишилар; тарафдорлар, издошлар.

АТБОҚ — табакчалар, қаватлар.

АТВОР — 1. юриш-туриш, ҳуқуқ-аъвоқ, фезл, ҳаракат, қилкилар; 2. йўл, йўсин, услуб; тартиб, одат; 3. боб(нда), йўл(нда), соҳа(сида).

АТВОРИҚ — солики аъвоқлик қил — сўғийлик йўлини тутмоқ.

АТИБО — табиблар, шифокорлар, даволочилар.

АТЯ — ҳаёда, соғва, тортиқ қилинган нарса.

АТЛАС — 1. атлас, газлама; 2. парда, тўшма, тўшылган нарса.

АТНОБ — чилвирлар, арқонлар; каманд, тузоқ.

АТО—ОТА — 1. ота, падар; 2. манба, келиб чиқадиган жой.

АТО И — бахшиш, инъом, ҳаёда, хайру ҳиссон, саноат.

АТОБЕК/ОТОбЕК — ота ўринини тутган киши, отахон, тарбиячи, устод.

АТОЕ — бахшишлар, тўдфалар, ҳадялар.

АТОЛИҚ — оталиқ, ота аъзифисини бахшири.

АТОСИЗ/ОТАСИЗ — отасиз, отадан етим қолган.

АТОГЛИГ — махсус, аталган; тақдир.

АТР — ҳушбўй ҳидли модда; ҳушбўйлик.

АТРАҒЕЗЛИГ — ҳушбўй ҳидлилик, муаттарлик.

АТРОҚ — турирлар.

АТРОФ — 1. атроф, тавар-атроф; 2. қирғоқ, лаб, бўй; 3. қўшма аъвоқсизда.

АТРОБИЗ/АТРАФЗОЙ — ҳушбўй ҳид таратувчи.

АТТОР — аитор.

АТТОРЛИҚ — муаттарлик; хурсанд қиладиган ёқимли сўзлар.

АТФ — грамматик термин, сўзлар биричилиги.

АТФОЛ — гўдақлар, ёш болалар.

АТЪИМА — оқатлар, аммишлар.

АТҚИЕ — тақводорлар, художўйлар; гуноҳдан сакланувчилар.

АФАНИ/АФН — энг бадбўй, ёмон ҳидлик;

АФВ — кечирини, гуноҳдан ўттиш; узрини қабул қилиш.

АФВОЖ — гуруҳлар, тўдфалар.

АФВОХ — оғиллар.

АФГАН/АФҚАН — қўшма сўзларнинг иккинчи компоненти аъвоқсизда келиб, ташловчи, отувчи, тушмурачи, тарлатувчи, сочувчи, ёндрувачи маъноларини беради.

АФГАНДА/АФҚАНДА — паст, тубан, ташландик; тобе, қарам; бахтсиз, бечора, ожиз, муқтож; ҳаста.

АФГАНДАЛИК/АФГАНДАЛИҚ — тушқушлик, зор-зорлик, фақирлик, муқтожлик, бечоралик, ҳасталик.

АФГОР/АФКОР — 1. араланган, жараҳатланган, мажруҳ; 2. эзилган, ўртанган; нопор; гамили, андуҳли.

АФГОРЛИГ — ҳасталик, мажруҳлик, жараҳатлилик, ярадорлик.

АФЗО/АФЗОЙ — қўшма сўзларнинг иккинчи компоненти бўлиб, ортқувчи, қўлайтуручи, узайтуручи каби маъноларни ифода қилади.

АФЗОЙШИ — қўлайтириш, ортқириш, зўрайтириш.

АФЗОР — асбоб, иш қуроли.

АФЗОРСИЗ — асбоб-ускунаси, иш қуролсиз.

АФЗУН — 1. ортиқ, зиёда, кўп; 2. афзал, юқори, устуни; кўпроқ.

АФЗУНЛИГ/АФЗУНЛУГ — кўплик, ортиқлик, зиёдалик.

АФИФ — ифбатли, номусли, покназ; афифа.

АФИОҚ — фалақлар, осмонлар, осмон қаватлари.

АФИОҚСУЗ — алагаси осмонга тушувчи.

АФИОҚЧА — улкан, энг юқори даражали; осмондай юксак.

АФИЗИЛ — афзаллар, фезл аъвоқлар, камолот эгалари.

АФИОЙЛ — аруз ваэини руқиялардан бирининг номи.

АФИОЛЛАХ — тангри афати эсини; худо сакласини.

АФИРОД — фардлар, шахслар, кимсалар, кишилар.

АФИРУЗ — қўшма сўзларда иккинчи компонент аъвоқсизда келиб, ёндрувачи, аритувчи, равшан, обод этувчи маъноларини беради.

АФИДИС — ҳадислар, сўзлар, гаплар; пайғамбарларнинг сўзлари.

АФИЛИ — халқлар, кишилар, одамлар.

АФИРО — олижаноб ва ҳимматлилар.

АХАН — энг яхши, яхшироқ, гўзал, ёлво.

АХАНТА — офарин, балли.

АХТАМ — аруз ваэинлардан бири.

АХФОД — набиралар, аёллар.

АХШО — ички аъзолар, ичк-аъвоқ.

А — алифбанинг иккинчи ҳарфи.

А — олд қўшма; иш-ҳаракатнинг йўналиш тарафи, ўрнин, восита каби маъноларни аниқлашга хизмат қилади.

БАБ — йиртиқ ҳайвон, чўл арслони.

БАВОДИ — водилар; чўллар, дашту сазорлар, биёбонлар.

БАВОРИҚ — шуъла сочувчи, порлоқчи.

БАД — ёмон, ярамас, зарар келтирувчи.

БАДАДО — қўпол сўзали, аччиқ тилиш; ҳуқуқ, ёқимсиз товуш.

БАДАЛ — аллаштриш, айирбоқ; зава.

БАДАЛАФ — савсанқ ўти; савсанқ, бадбўй.

БАДАН — танга, гавда, jisми, жасад.

БАДАНДЕШ — ниқти бузуқ, бузуқ ниқти; душман; хасис.

БАДАХТАР — бадбахт, бахтсиз, бахти қорва, юлдузи совуқ.

БАДАХД — аҳди ёмон, аҳдда турмайдиган, ваъдага вафосиз; беафо.

БАД АХДУ ПАЙМОН — ваъдасиз ёлгон, аҳду паймоисиз, ваъдасизда турмайдиган.

БАДАХТ — бебахт, бахтсиз, бахти қаро, толесиз.

БАДВ — бошлиниш, ибтидо.

БАДУМОН — шубҳа билан қараш, гумоисраш, шубҳаланмиш; бадгумон.

БАДУМОНЛИК — ишонмаслик, гумоисрошлик.

БАДУҒАР — асли ёмон; ёмон сифатли.

БАДУҒАРЛИГ — асли ёмонлик, зоти пастлик.

БАДУҒИ — тудматчи, иваор-ғи, янбатчи.

БАДУДИЛ — ишонсиз, бадгумон, шубҳали.

БАДЗАБОН — аччиқ тил, тили ёмон.

БАДИЛ — бадал.

БАДИЛ/БАДЕ — аjoyиб, нафис, ноҳар, келамб, тоза.

БАДИВШАШ — мукаммали, гаройибга ўхшаш шайлар.

БАДИУЛ-ЛИВО — аjoyиб жилвагар байроқ; ноҳар байроқ.

ШАТРАНЖ ОЛАМИ ҲАНГОМАЛАРИ

БИРИНЧИ ЛУФАТ
БИРИНЧИ шахмат лугати 1825 йилда Барселонада босиб чиқарилган. Бу Хуан де ла Торре томонидан тузилган «Шахмат маълумотномаси ва атамалар лугати»дир. Унда шахмат ўйини қондалари, спортнинг бу турига оид атамалар, тахтанинг тўла ва айрим қатқалари тасвир келтирилган, асп (от)нинг бир қатқалдан иккинчисига сакраб ўтиши кўрсатилган.

ШАХМАТ — ДАВО
ҒАРБИЙ Германиянинг Метиндорф шаҳри фуқароси, 54 яшар Брунгильда Штанинбург денгизчиларнинг рафиқалари учун махсус газета нашр этиб, мушаррифларга мурожаатномада шундай ёзади: «Узоқ денгиз сафарига кетган севикли арингизини соғинганингизда дардингизга шахматдан яхшироқ дерайми.

БИТМАС-ТУГАНМАС ЖУМБОҚ
АРГЕНТИНАНИНГ ҳозирги замон аъвоқсиз Хорхе Луис Борхес шахматни «бир-бирига ўхшашмаган миллионлаб китоб яширидан ётган иккинчи чакса, битмас-туганмас жумбоқлик кутубхонага ўхшатади.

НОДОН ТОМОШАБИН — МАЙМУН
ШАХМАТ маърузидаги ягона масал XVIII аср немис шoirи С. Ф. Галлерте қаламига мансуб. «Маймун» деб номланган бу масалида у 64 катталиқ тахтада бахс юритаётган рақибларга қандай юриш қилишини айтиб турган нодон томошабинлар устидан кулади.

ИККИ ЕҚЛАМА ТЕЖАМ
АМЕРИКАЛИК таниқли кирижиссёр Стэнли Кубрик Лондонда чиқадиган «Дейли экспресс» рўномасида берилган суҳбатда фильм устида ишлаётган кезларда эртаси кунини студияда нима қилиши лозимлигини кечаси ҳар тарафлама чамалаб олишини айтиди. «Қанонларди ўшилик йилларимда шахмат мусобақаларига шу таразда тайёргарлик кўрадим, дея хикос қилади. Кубрикни. —Бу шахматда вақтни тежашга, режиссёрлик ишимада эса ҳам вақт, ҳам пулни иқтисод қилишга ёрдам беради.

ЮРАК ҚИЙНОҒИ
АМЕРИКАЛИК гроссмейстер Яср Сейрван мусобақа турнирларидан бирида бундай даган эди: «Шахмат

ларни Шерқ мусиқаси қадимий аъвоқлари билан таништириш имконини берди. «Сумалак» тўрт кун мобайнида Челябинск вилоятда ҳам концертлар берди. Томошабинлар олқишига сазовор бўлган артистлар Қозон шаҳрига таклиф қилинди. Андижон жамоасига Қалмиқда ўтадиган халқроқ фестивалда ҳам республика вакили сифатида қатнашиш ҳуқуқи ишониб топширилди. [ЎЗАГ].

нимаси биландир муҳаббатга ўхшаб кетади. Агар сиз унга энгилтак билан қарасангиз, муваффақиятга эришасиз олайсиз. Аксинча, жиддийроқ шуғуллансангиз, юрагингиз аринли муқини.

АЖАЛГА ҚАРШИ ДОНА СУРИШ
ФРАНЦУЗ рассоми Альдеркес Пиктор 1470 йилда Таби ибодатхонаси деворларини безатайтиб, ажал билан шахмат ўйнаётган киши тасвирланган расминини яратди. Швед киноражиссёри Ингвар Бергманнинг айтишича шу расм уни «Еттинчи муҳр» фильмида рицаринг ўлим билан шахмат ўйнаётган пайтини акс эттиришга ундаган.

ДОНОЛИККА УРГАТАДИ
МАШҲУР италий математиги, файласуфи ва шифокори Жероламо Кардано (1501—1576) 24 ёшида шахмат юзасидан олиб борилган тадиқотлар тўғрисида асар ёзади. Аммо унинг бу иши бизгача етиб келмаган. Кардано билдирган мулоҳазалардан фақат биттасигина сақлиниб қолган: «Шахмат инсонга ўзининг қизиқонлигини саклаш, истакларинини имониятлар билан қиллашда да кўмаклашди, бир сўз билан айтганда, шахмат доноликни ўргатади».

СУНГҒИ ЮРИШ
1795 йилда Флидорнинг вафот этиши муносабати билан Лондонда чиқадиган «Юрда» рўномасида қўйидаги хабар босилди: «Ўтган дунёда кун дунёга машҳур француз шахматчиси Флидор ўзининг охириги юришини қилди».

Ўтловчи: Анвар ИНОҚОВ, шахмат бўйича СССР спорт усталлигини номзод.

Вақт келиб, бир кун мана шу ёшлар орасидан олағи машҳур рассомилар, ўймакорлар етишиб чиқар. Яхши иллат, яриш давлат дейишлари беиза эмас-ку, ахир. Улар Избоскан районининг Туртқул қишлоғидаги бадий рассомилик мактаб-интернатда тахсил олишмоқда. Бу ёшларнинг чизган расмлари республика, Иттифоқ кўргазмаларида яхши баҳо олган. Бугун улар «Италия совет болалари ёшода» номли тўплам устида иш олиб боришмоқда. СУРАТДА: бадий кенгаш аъзолари ёшлар чизган расмларини таялаб олишмоқда. Ш. Алимов олган сурат.

АРАБ АЛИФБОСИ ДАРСЛАРИ

Сирдарё вилоятининг Бахт шаҳридаги масжидда имомхатиб Аъзамжон Ҳамид ўғлининг ташаббуси билан араб алифбосини ўрганиш бўлими ташаббуси билан Мамадуллоҳ Мамадуллоҳ ўғли, Абдурауф Абдурауф ўғли, Абдурауф Бобо ўғли каби талабалар аъло баҳо билан ўқиниб келмоқда.

Масжидда таълим олаётган усмирларнинг ота-оналари ўз фарзандларининг ҳуқуқ-аъвоқни анча яхшилашга қаратилган курсанд бўлмоқдалар.

Ўқувчиларига масжид мутаваллиси Абдуғаффор Мамадуллоҳ ўғли, II гуруҳга Камолдин Шамсиддин ўғли, III гуруҳга имом Аъзамжон Ҳамид ўғли дарс бермоқдалар. III гуруҳдаги Абдуфаттоҳ НАВИХУЖА ўғли, Омонулло ТУЖИВОН ўғли.

Тарихга назар

ШАҲАР НОМИНИ ҚАЧОН ЎЗГАРТИРГАН?
ВИЛОЯТ партия комитети архивининг ҳодимаси Г. И. Гуляич Октябрь инқилоби даврига оид ҳужжатларини кўздан кечириб, қизиқ бир маълумотни топиб олди. Ҳозирга қадар вилоят мерказига 1924 йилда Фарғона номи берилган, деб қўйилган эди. Галина Ивановна топган маълумотлар эса шахар номиини ўзгартиришга 1919 йилдаёқ ҳаракат қилинганлигини қўрсатиб турибди.

Мозийдан маълумки, Фарғона шаҳрига 1878 йилда асос солинган. Дастлаб Сим, кейинчалик Янги Марғилон деб аталган. 1907 йилда шахар мерказий истроҳат боғида чор армияси генерали, Фарғона вилоятининг биринчи генерал-губернатори М. Д. Скобелев шаҳарига бронзадан ҳайкал ўрнатилди. (Вилоят ўлкани ўрганиш музееида ҳайкални ўрнатилиш ва очилиш маросими тасвирланган суратлар сақланмоқда). Шундан бошлаб шахар ҳам Скобелев номи билан аталган.

Россия Коммунистик партияси Скобелев шахар гуруҳинини (ҳужжатда шундай дейилган) 1919 йил 2 октябр кунини бўлиб ўтган Яйғиллик Скобелев ҳайкалинин олиб ташлаб, музейга топшириш ва шахар номиини ўзгартириш тўғрисида қарор қабул қилди. Шу Яйғилликда шахар номиини инқилоб учун жон фидо қилган революционерлардан бирининг номи билан атай тўғрисидаги масала ҳам кўриб чиқилди.

Ҳужжатда қайд этилишича, шахарни ўш йилларда ҳалок бўлган Туркистон Марказий ижроия комитети раиси Вотино, Фарғона fronti қарбий инқилобий Совети раиси Скасибон, Бутуниттифоқ Марказий ижроия комитетининг раиси Свердловлар номи билан атай тўғрисидаги таклифлар киритилган. Айтидан фуқаролар урушини кучайиб кетганини тўғрисида ҳам бу масала эътибордан четда қолган.

1924 йилнинг 24 октябрда эса Бутуниттифоқ Марказий ижроия комитети раисини кенг жамоатчилик талабини эътиборга олиб, шахарни асқиде собиқ СССР ички ишлар вазирини Бақитини милиция ҳодимларининг ойлик маошини ошириш таклифини киритганиди. Лекин ҳукуматча бирон-бир натижа йўқ. Балки Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг депутатлари ёрдам қилишар.

П. ГАДОВЕ, ҲУҶОҒ БОР, ГУНОҲҚОР ҚАНИ? Бизнинг Сирдарё вилоят Бизинг районидида Фрузе

Қалам учига алам

ТЎҒРИЛАР ВА ЎҒРИЛАР

СУРАТИНИ КЎРСАТИБ БЕРИНГ
МЕН рўзноманинг 23 февраль сониде босилган «Хуқуқий давлат қанақа бўлади?» деб номланган мақолани ўқиб, ушбу мақулнинг битишга ақд қилдим. Унда республикамиз адилия вазирни М. Маликовнинг ёшчилиги, зиддиятлик ўйрилиги, босқинчилик, тозламачилик каби жиноятларга анги жазо нормалари белгилаб берилди.

Кейинги пайтларда бундай қонунилар қўлаймоқда. Лекин жойларда улар бўйича қанон иш олиб борилади.

Мен Қўқон қинидаги қиш-лоқда яшайман. Рўзгор учун харид қилиш ниётида шахарга қатнашимиз. Чаёқос бозоридан истаган нарсанингизни толасиз. Нархи 3 сўм 35 тиёмлик бўйича 12 сўмдан сотишлатиш. Бошқа камбаб молларнинг бақоси ҳам осмонда. «Сал арзонроқ қилинг» десангиз, «Ҳоқласангиз олинг, бизга ҳам ўзи шунчадан беришлатиш» дейишади. Қўш, бу молларни чаёқосчилар қарёра олишлатиш Милиция, БХСС, прокуратура ҳодимлари қейча қарашмоқда!

Шаҳримизда кинсавурлар қўлайиб кетган. Ойлаб далада мандақ қилиб, боламга уст-бош олиб келай дег шаҳарга тушган бечоралар пулини олдириб, ҳаёда бўлиб қишлоғига қайтишади. Нега зини тартибни сакловчи ҳодимлар бундай ҳол билан мурос қилиб қилишлатиш?

Кейинги пайтда оммавий аъборот воситаларида ҳамма салбий ҳодисалар очки-один айтилмоқда. Менимча ўғирлик, поракўрлик қилган шахсларга (суратлари қилган) белгилаш жазо рўзномаларда айтилса, бундай иллатлар кемайиши мумкин.

И. СУЛТОНОВ, Ўзбекистон районидидаги Элеви қишлоғи.

НАФСИНГГА УЛАТ
Туи. Қўчада ҳеч ким кўринмайди. Улар «опарация» режисини рисоладагидек ишлаб чиқишмоқда... Магазин оймаси

сиқилригач, Новокрешенова ичкарига кирди, ташқарида эса Мирзоистон оғоқ бўлиб туради...

Ўғирлик хамирдан қил суғургандак ўтади. Пушқини қўқондаги 65-йўлда жойлашган «Орбитал» маърузининг «Синф», «Сонатан», «Урал-33А», «Вага-33А» маркази магнитофонларни, «Вага» телефон аппарати ва бошқа (жами 1.533 сўмлик) буюмларини ўмардиши.

Кейин улар «Тюон» магазини ташлашди. Тунда ана дўкон олдига йиғилдилар. Шу кечаси нархи 7 минг сўмлик «Хитачи» видеомагнитофони, 1.150 сўмлик «Ланорамма» автомагнитолиси ва шунга ўхшаш «Сонатан», «Урал-33А», «Вага-33А» маркази магнитофонларни, «Вага» телефон аппарати ва бошқа (жами 1.533 сўмлик) буюмларини ўмардиши.

Улар жиноят ўйлига қирайтиб қилдиларини бир умрга майиб қилиб қўйганликларини ўйлаб ҳам кўрмадилар. «Кўза қўнда эмас, қўнда синадим» дейди халқимиз. «Қаҳрамонларимиз» феолантияга «Ташқомсиснотторга» қарашли 31-магазинга қадам ракинди қилишганида чек қўйилди. Бу ёрдан Новокрешенова ва Ангилуовлар спорт кийимлари, чет эл замиғалқалари ва бошқа жами 1.637 сўмлик буюмларни «сува қилиб катаятганда қўлга олинишди.

Ўғирлар иши судда қўрилиб, Новокрешенова 7 йилга, Мирзоистон 6 йилга, Ангилуов 3 йилга озодлиқдан маҳрум этилдилар. Лекин Ангилуовнинг баловатга етганлиги инонатида олиниб, жазо муаддати икки йилга кечитрилди.

Н. РАҒИҚОВ, «Халқ сўзи» мухбири.

ДАҲШАТ
БИЗ Қўқон шаҳридаги 9-маҳалла аҳолиси номидан фуқароларда ҳодиса муносабати билан тахриратга мурожаат қилмоқдамиз. Шу йил 10 февраль кунини маҳалламиздаги Габервал Раҳимов кўчсининг 72-уйида кўз кўриб, қулқоқ зийматини жиноят содир бўлмайди. Улар «опарация» режисини рисоладагидек ишлаб чиқишмоқда... Магазин оймаси

улларнинг асранда фарзандлари — 43 яшар иккинчи гуруҳ ногирони Хадичон Усмоновлар ўлдириб кетилди. Ишонийлик қиёфасини йўқотган жинодлар томонидан бир оила бир кечада йўқ қилинди.

Қотилларга қанчалик лавнатлар ўйинган бўлса, ана шу жиноятни охида чинамаси маҳорат кўрсатган Қўқон шаҳар ички ишлар бўлими ҳодимлари раҳматлар айтиб, дуо қилмоқдамиз. Чунки қотиллик ҳақида хабар берилиши биланқоқ шахар ички ишлар бўлимининг бошлиғи Шукрулло Рўзметов раҳбарлигида тезроқ гуруҳ тузилди. Улар тадбиркорлик билан ҳаракат қилиб, жиноятчиларни хабар берилган кечанинг ўзидаёқ қўлга туширишди. Биз бундай учун улардан миннатдорлик.

Аҳоли номидан 9-маҳалла комитетининг раиси **Н. ҲАМИДОВ.**

ҚАНИ УША ҚОТИЛ?
ҲУРМАТЛИ тахрират ҳодимлари! Мени сизларга мактуб йўллашга мажбур қилган нарса укам Имомали Тўраевнинг сирли вафотидир. У 1990 йил май ойида ҳарбий хизматга қақчилриган эди. Дастлаб ҳеч қандай қийинчиликлар йўқлиги, соғлиги яхши эканлиги тўғрисида мактублар ола бошладик. Орадан 8 ой ўтгач, хат келмай қўйдим. Хавотирланиб, Вазнини шахридаги №03754-ҳарбий қисмага телеграмма юзватдим. Жавоб бўлмади. 11 февраль кунини эса ҳарбий комитетининг укамнинг вафот этганини ва «қасадини олиб кетилган» деган хабар келди. Ҳарбий қисмадан «ўзини ўзи осқиди» деган ҳужжат ҳам берилди. Тафсилотини сурштиришганимизда, у охириги пайтда Озарбайжонга командировкага боргани, уша ерда ҳеч ким билан гаплашмайдиган, руҳдан қўқон ҳолда қайтганини айтишди. У 23 кун давомида шу ҳолатда экан. Ахир унинг аъволи ҳақида уйга хабар қилинса буларди-ку. Нега ўзини ўзи ўлдиргунча қўйиб қўйиш-

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 70000, ГСП

Тошкент шаҳри, Ленинград кўчаси, 19-уй.

Восишга топшириш вақти 21.00
Восишга топширилди 21.30

Индис: 64008, 5233-буюртма.

Ўзбекистон Компанияси Марказий Комитети наприётининг Меҳнат Қўлаи Байроқ ордени билан таъна.

123456789 10 11 12

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 70000, ГСП

Тошкент шаҳри, Ленинград кўчаси, 19-уй.

Восишга топшириш вақти 21.00
Восишга топширилди 21.30

Индис: 64008, 5233-буюртма.

Ўзбекистон Компанияси Марказий Комитети наприётининг Меҳнат Қўлаи Байроқ ордени билан таъна.

123456789 10 11 12

«Халқ сўзи» мухбири.

Бош муҳаррир: Аҳмаджон МУХТОРОВ.

Тахрир ҳайати: Анвар ЖУРАБОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Абдуқаҳор ИБРОҲИМОВ, Абдували ИМОМАЛИЕВ, Йўлдош ИСМОИЛОВ, Тоҳир МИРҲОДИЕВ, Турғун НАЗАРОВ (масъула қотиб), Ҳабибулла ОЛИМЖОНОВ, Абдуқарим РАҲИМБЕРДИЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Азим СУҲОН, ТобатаўЛАГАНОВА, Муҳтарам УЛУҒОВА, Сайди УМИРОВ, Норбобо ШАКАРОВ, Муҳаммад Соҳиб Муҳаммад ЮСУФ, Ориф ЮНУС.

«Халқ сўзи» мухбири.